

rie og om de personer, der har færdes i dem. Denne gang begynder rundturen med Københavns gamle fæstningsværker, Trekroner, Kastellet og forsvarsværkerne omkring Christianshavn, men det meste af bogen er vi i den indre by eller i Frederiksstaden. Der er dog også afstikkere til Lægeforeningens boliger og ud ad Vesterbrogade. Da artiklerne oprindeligt er skrevet til en avis, er de alle forsynet med en iøjnefaldende overskrift, og der er ikke nogen lang indledning. Læseren føres uden omsvøb ind i emnet. Hver artikel er en helhed, et hurtigt forløb præget af ro og harmoni, men af og til med en skarp bemærkning om vanrøgt eller ødelæggelse af bevaringsværdige bygninger eller miljøer. De korte tekster giver ofte perspektivrige tilbageblik som f. eks. i omtalen af Lerches gård i Slotsholmsgade, hvor Anna Sophie Reventlow »i stille stunder mellem elskovsmødernes romantik« fra vinduet har kunnet glæde sig over udsigten til Børsens snoede spir. Der er associationer i mange retninger og forklaringer af ældre, nu glemte begreber som f. eks. probérsten – prøvesten ved omtalen af Benzinøen eller udlægningen af oprindelsen til gadenavnet Skidenstræde. Teksten veksler mellem vemodig medfølelse med kranke skæbner og barok humor som i skildringen af tandbrækkeren og broksnideren, der udøver sit dramatiske erhverv i fri luft, mens offeret i mere eller mindre bevidst tilstand er udsat for tilfældigt forbigående nærgående interesse. Man slentrer adstadigt af sted og får hele tiden gode indblik i svundne tiders liv, uden at forholdene tegnes idylliske. De kortfattede artiklers oplysninger er korrekte, og man får lyst til at se de skildrede huse i virkeligheden og til at søge videre i deres rige historie.

Poul Strømstad

Københavnserindringer – en gevinst

KØBENHAVNERE FORTÆLLER. *Erindringer fra det gamle København. Redigeret af Poul Strømstad. Københavns Magistrats 3. afdeling 1972. 157 s. Ind. Ikke i boghandelen.*

I maj 1969 udsendte Københavns magistrats 3. afdeling (Socialvæsenet) en opfordring til samtlige pensionister i hovedstaden til at skrive deres erindringer om tilværelsen i byen »dengang«. Som en opmuntring til at tage fat på opgaven udsattes en række præmier til et samlet beløb af omkring 10.000 kr. Resultatet blev ca. 2.000 levnedsskildringer af stærkt varierende omfang. Enkelte var på mere end et par hundrede sider, mange fyldte et halvt hundrede, mens størstedelen var på mellem 10 og 50 sider. Samlet fyldte hele materialet 15–20.000 normalsider. Det var meningen, at de indsendte memoirer skulle indgå i Københavns Stadsarkiv med den klausul, at de ikke måtte offentliggøres uden forfatterens samtykke de første 25 år, og at adgangen til anden udnyttelse skulle være betinget af magistratens tilladelse. For den komité, der havde taget sig af bedømmelsen, nemlig repræsentanter for administration, presse, kommunalt og statsligt arkivvæsen samt museer, blev det imidlertid klart, at det ville være for-

kert ikke at give offentligheden et vist kendskab til det udførte arbejde. Det er sket med den foreliggende bog.

I indledningen fastslår Poul Strømstad, at erindringerne næppe vil medføre ændringer i det billede, man allerede har af den epoke, de behandler. De kan derimod ved deres detaljer nuancere opfattelsen og derved gøre tidsbilledet mere fuldstændigt – og de kan verificere, hvad kulturhistorikere og digtere allerede har lagt frem. Det er alt sammen sandt, og den foreliggende bog opfylder formentlig dette formål. Og det er også rigtigt, at man nok skal fortsætte indsamlingen – og her bl. a. bestræbe sig for at sikre en samfundsmæssig alsidighed i det stof, man får hjem.

Man savner lidt overklasse i de erindringsuddrag, der nu er udgivet. Men det må på den anden side også indrømmes, at man til gengæld har undgået at gøre »dengang« til tiden med ene fattigdom, snavs og uhumskhed. Der er et par eksempler herpå, gode og gribende forresten. Tjenestemandshjem savnes også – jernbane, postvæsen, kommune; alt har ikke kunnet komme med i de 15 typer, der bringes. Bogen indledes af rektor Otto Zahle (f. 1875), der beretter om Rådhuspladsen, Metropolitanskolen og Studenterforeningen. Alma Petersen (f. 1891) fortæller om Vognmagergade, Suhmsgades skole og en plads, hun som skolepige havde hos en læge i Frederiksborggade, Christian Poulsen (f. 1893) om et middelklassehåndværkerhjem i Møntergade (sprogligt fortrinligt, »maskeret« dagbog), Christian Raavig (f. 1896) om tilværelsen som bydreng, og hvad der kunne møde en sådan på hans færden i gader og stræder, Karl Anthonsen (f. 1896) om Opfostringshuset, Richard Unters (f. 1900) om de indvandrede, fattige, russiske jøder, Theodor Hald (f. 1890) om Vibenshus skole og en ung lærers vilkår omkring 1. verdenskrig, herunder bl. a. en debat med Peter Sabroe, Evald Andersen (f. 1888) om Istedgadekvarteret, bisser og bøllestreger, Ida Swirski (f. 1892) om Valdemarsgade og et lånekontor i Saxogade, der var et fuldt integreret led i befolkningens dagligliv, H. Chr. Hansen (f. 1889) om den unge bygningsnedker og hans besvær med at få og bevare arbejde i 1914, Vilh. Schrøder (f. 1889) om et malermesterhjem, det gik tilbage for, og om en cigar- og porcellænsforretning i Sølvgade, Jens Heilbuth (f. 1885) om Ryesgade, lygte-tænderen, mælkedrengene, de råbende gadehandlere, brandudrykningerne og spillemændene, et kalejdoskop, hvis enkelte farvefelter egentlig rummer nok i sig selv, Gerda Rendtorff (f. 1893) om Christianshavn, Karl Persson (f. 1897) også om Christianshavn, vandproblemer – og »røversprog« (godt at få dem opfrisket; p-sproget er stadig det letteste) og endelig Gahms Henriksen (f. 1898) om Røde Kro Teater på Amager.

I en efterskrift gør socialborgmester Børge H. Jensen status over det indsamlede materiale. Han peger her med rette på, at alkoholproblemet »dengang« var af en sådan størrelsesorden, at vore dages narkoproblem – endnu – virker ret så beskedent. Han peger på byens og erindringernes begrænsning til Indre by, Christianshavn, Nørrebro, Vesterbro og nordlige Amager; men han kunne i samme forbindelse have undret sig over, så lidt forholdene muliggjorde bevægelse – for selv om »det, der lå længere ude« var åbent land, kunne vel

nok en og anden have besøgt det og haft en detalje med hjem derfra. Men det er ikke tilfældet. En morsom iagttagelse fra det store materiale er det, at folk savner tidligere tiders bevægelse på boligmarkedet. De ledige lejligheder gav valgmuligheder og dermed en chance for den enkelte til selv at forme med på sin skæbne.

Med de forbehold, der af udgiveren er taget over for bogen – og dem må man helt medgive, er den dog ganske fascinerende læsning, der nok alligevel giver en slags sandhed – med modifikationer og set gennem menneskelige temperamenter. Men det er just det værdifulde!

Finn H. Lauridsen

Overklassekultur

ELLEN DAMGAARD OG POUL H. MOUSTGAARD: ET HJEM – EN FAMILIE. *En etnologisk punktundersøgelse af et borgerligt københavnsk miljø o. 1890. (Folkelivs studier 3 under redaktion af Poul Strømstad. Nationalmuseet 1970.) 151 sider med engelsk resumé. Ill. 74 kr.*

Som tredje bind i serien »Folkelivs studier« behandles under titlen »Et hjem – en familie« Vesterbros Apotek og dets ejere i direkte led gennem tre generationer. Undersøgelserne er foretaget af bogens forfattere Ellen Damgaard og Poul H. Moustgaard for Købstadundersøgelserne ved Nationalmuseets 3. afdeling, Dansk Folkemuseum. Det er som bogens undertitel lyder: »En etnologisk punktundersøgelse af et borgerligt københavnsk miljø o. 1890«, hvor formålet har været »at fremskaffe et så fyldigt dokumentationsmateriale som muligt vedrørende det fysiske og sociale miljø på stedet med særlig vægt på perioden fra o. 1885–1900, for herved at øge kendskabet til den borgerlige kultur i datidens Danmark«.

I sig selv er dette en højst prisværdig opgave, som det da også er lykkedes de to forfattere at løse næsten helt tilfredsstillende. Intet arbejde er skyet for at gøre undersøgelserne så omfattende som vel muligt. De har ikke blot hentet megen hjælp og viden hos apotekets sidste ejer af slægten, dr. phil. Erik Høst-Madsen og hans hustru Elise Høst-Madsen, men de har også forstået at udnytte den foreliggende litteratur og de skriftlige kilder såvel i de offentlige arkiver som i familiens eje. Dertil kommer et indgående studium af selve huset, omfattende især indretningen af familiens private lejlighed på første sal, der yderligere har været dem en vigtig kilde til forståelsen af dens livsførelse.

Alt taget i betragtning er det et nøgternt og godt arbejde, de to forfattere har præsteret, selv om det sine steder i bogen ligesom fornemmes, at den verden, de har skildret, forekommer dem at tilhøre en fjern fortid, til trods for at der endnu lever adskillige, der selv har oplevet den, og for hvem den i hvert fald i tankerne stadig er helt selvfølgelig. »De kommende år vil utvivlsomt bringe flere studier fra borgerlige miljøer, bygget på både historisk og nutidigt materiale.